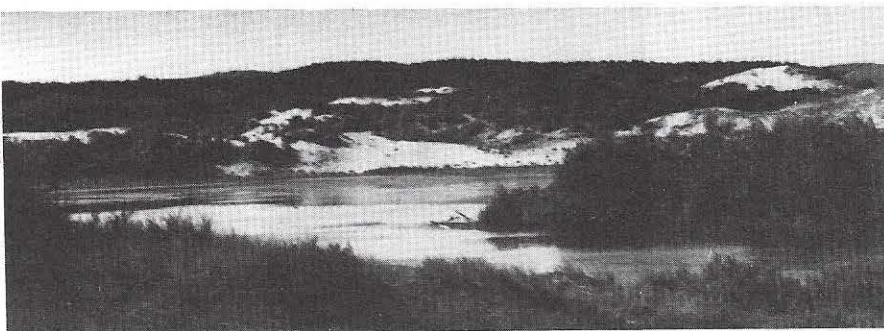

DE KOP VAN SCHOUWEN: beschermd natuurmonument

J.D.C. Berrevoets

De Kop van Schouwen is in 1978 en 1979 in twee gedeelten aangewezen als beschermd natuurmonument op grond van de Natuurbeschermingswet. Het totale gebied beslaat ruim 2500 ha en ligt geheel in de gemeente Westerschouwen (zie kaart). Het gebied is in eigendom bij vele particulieren en verder hebben Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten gedeelten in eigendom, resp. de Vroongronden en 't Zeepe. Wat houdt het nu in dat de Kop van Schouwen wettelijk beschermd is?

door ANNEGIEN HELMENS

In de eerste plaats betekent het, dat allerlei ingrepen die de waarde van het natuurmonument kunnen aantasten niet zomaar mogen plaatsvinden. Voor elke ingreep is een vergunning van de minister nodig, die echter geweigerd kan worden wanneer nadelige gevolgen voor "het natuurschoon en de natuurwetenschappelijke waarde" te verwachten zijn. Een aantal zaken waarvoor een vergunning nodig is, wordt in de toelichting bij de aanwijzingsbeschikking genoemd: woningbouw, bouw van zomerhuisjes, aanleg van leidingen, aanleggen en verharderen van wegen en parkeerplaatsen, aanleg van kampeerterreinen, wijziging of intensivering van het bodemgebruik, wijziging van de waterstand en de waterhuishouding, egaliseren van de bodem, gebruik van bestrijdingsmiddelen, enzovoorts.

Ook bepaalde handelingen die buiten het natuurmonument gepland worden kunnen vergunningplichtig zijn, als zij de wezenlijke kenmerken van het gebied nadelig be-

Drs. A.A. Helmens werkt als adjunct-sekretaris bij de Natuurbeschermingsraad in Utrecht en schreef dit artikel op persoonlijke titel.

invloeden. Bijvoorbeeld ingrepen als peilverlaging in de achter de duinen gelegen polders of waterwinning in het aangrenzende gebied.

De consultant Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer (sinds kort de consultant Natuur, Milieu en Faunabeheer) geeft advies aan de minister over het al of niet verlenen van de vergunning. In sommige gevallen wordt ook de Natuurbeschermingsraad gevraagd over een vergunningzaak advies uit te brengen.

BEHEERSVISIE EN BEHEERSPLAN

Wanneer een gebied eenmaal is aangewezen als beschermd natuurmonument kan er in overleg met de eigenaren een beheersplan worden opgesteld. Voor de Kop van Schouwen is dit ook de bedoeling, maar omdat er in totaal zo'n 200 eigenaren bij betrokken zijn, is daaraan voorafgaand eerst een beheersvisie opgesteld.

In opdracht van het Staatsbosbeheer heeft het ingenieursbureau Oranjewoud B.V. een beheersvisie voor het gehele gebied opgesteld. Dit omvangrijke werk werd begeleid door een commissie, waarin naast Staatsbosbeheer-Zeeland ondermeer vertegenwoordigers van de gemeente Westerschouwen, de provincie Zeeland (Prov. Waterstaat en Prov. Planologische

Het tweede nummer van DUIN was dit jaar een themanummer over Schouwen. Daarin werd vooral aandacht besteed aan het natuurschoon van de duinen van Schouwen. Het aspect van de bescherming van dit gebied met behulp van de Natuurbeschermingswet kwam daarin niet aan de orde. Dit artikel beschrijft wat het betekent dat het duin-gebied van de Kop van Schouwen als eerste in Nederland de status "beschermd natuurmonument" heeft gekregen.

Dienst) en het Rijksinstituut voor Natuurbeheer zitting hadden. De concept-beheersvisie kwam eind 1981 gereed en is vervolgens aan vele instanties voor commentaar voorgelegd. Tevens werd een inspraakronde, georganiseerd door de provincie, gehouden om de vele particuliere eigenaars bij het beheer te betrekken.

Het is de bedoeling om zodra de beheersvisie is vastgesteld op basis daarvan met eigenaren, die dat wensen, een beheersplan op te stellen. Dit heeft voor de eigenaar het voordeel, dat hij voor handelingen die in het beheersplan voorzien zijn geen vergunning hoeft aan te vragen en dat hij voor handelingen die hij op grond van het beheersplan moet uitvoeren een vergoeding kan krijgen (art. 14 Natuurbeschermingswet).

BEZWAREN

Overigens was lang niet iedereen blij met de aanwijzing van de Kop van Schouwen als beschermd natuurmonument. Veel eigenaren vonden dat hun te grote beperkingen werden opgelegd en maakten gebruik van de mogelijkheid om bij de Kroon tegen de aanwijzing in beroep te gaan. Dit waren zowel boeren als verblijfsrecreanten, die kleine percelen bezitten waarop zij een caravan of zomerhuisje hebben staan.

De beroepsprocedures bij de Raad van State worden binnenkort afgerond. Pas daarna staat de begrenzing van het natuurmonument onherroepelijk vast. De totale procedure vanaf het moment dat de minister aankondigde de aanwijzing van het eerste gedeelte van

de Kop van Schouwen in overweging te hebben genomen tot aan de uitspraak van de Raad van State over de beroepen heeft dan zo'n 7 jaar geduurd. Dat is wel erg lang.

Daarvoor zijn wel enige oorzaken aan te wijzen. Ten eerste: de complexiteit van het gebied en de vele betrokkenen (alleen al het uitzoeken wie er precies eigenaar van de kavels is heeft, zelfs voordat de procedure kon worden gestart, veel tijd gekost). Ten tweede: de betrekkelijke onervarenheid bij de overheid met het toepassen van de Natuurbeschermingswet (de wet stamt uit 1968, de eerste aanwijzing uit 1971). En ten derde: de meningsverschillen tussen de verschillende bestuurslagen (rijk, provincie en gemeente).

Zoals uit bijgaand kaartje blijkt, is het de bedoeling dat het resterende deel van de duinen van Schouwen wordt aangewezen als beschermd *staats*natuurmonument. De gronden zijn in eigendom bij de Staat, met name de Dienst der Domeinen (het bosgebied in het westen) en Rijkswaterstaat (de zeereep). Deze staatsaanwijzing is al jarenlang in voorbereiding, maar het daarvoor benodigde "convenant" tussen de verschillende departementen is nog steeds niet gesloten. Het is echter van groot belang dat deze aanwijzing er komt, zodat het totale duingebied van de Kop van Schouwen als een samenhangend geheel kan worden beheerd.

OOK ANDERE DUINGEBIEDEN

Kunnen we nu op grond van deze aanwijzing van een belangrijk duingebied als dat van de Kop van Schouwen verwachten dat er binnenkort ook andere duingebieden een wettelijk beschermde status krijgen? Dat is nog helemaal de vraag. Het "Beschermd Natuurmonument de Kop van Schouwen" is niet bepaald een voorbeeld van een gladjes verlopen aanwijzing. Toch kan gesteld worden, dat de overheid en de betrokkenen in de loop van de hele procedure naar elkaar toegegroeid zijn. Veel van het aanvankelijke wantrouwen en verzet is verdwenen. Men begint in het gebied de positieve effecten van de aanwijzing te merken. De ontwikkeling van de verblijfsrecreatie, die onstuitbaar leek, is inmiddels vrijwel tot stilstand gekomen. Verder is er tijdens de voorbereiding van de beheersvisie in opdracht van Provinciale Wa-

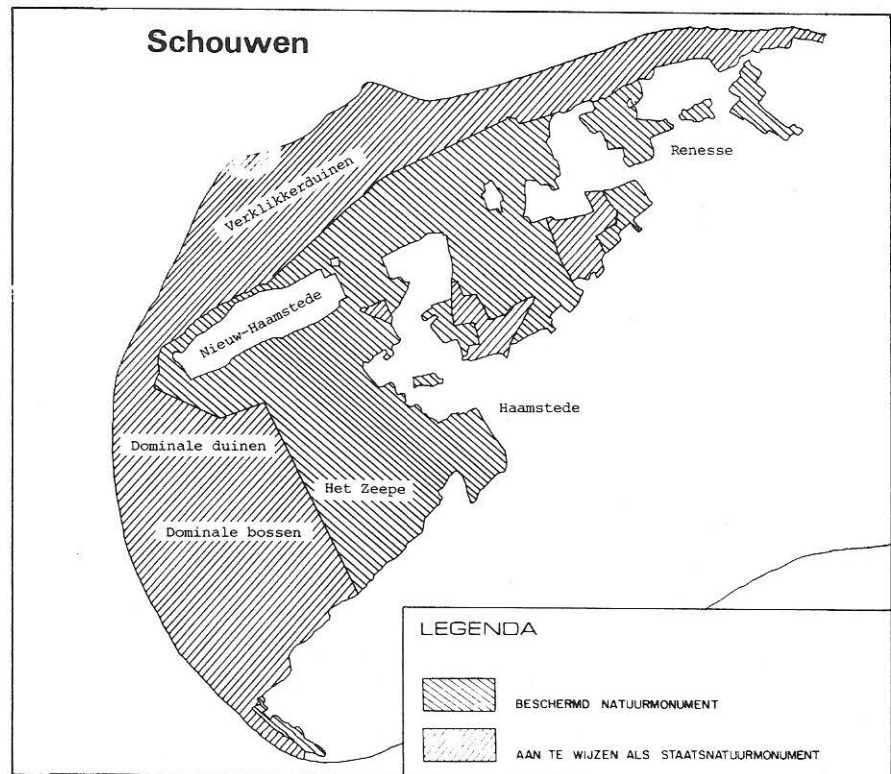
terstaat veel informatie verzameld over de hydrologie van het gebied. Deze informatie is van groot belang in verband met mogelijkheden voor regeneratie van vochtige duinvalleien en het eventueel uitbreiden of verminderen van de waterwinning.

Inmiddels is de grondwaterwinning met de helft verminderd en wordt er water geïnfiltreerd in enkele plassen in de Dominiale Bossen. Het gevolg van deze verandering is al duidelijk merkbaar (zie DUIN 84-2). Bepaalde valleien in 't Zeepe zijn al veel vochtiger dan enkele jaren geleden. In deze valleien, die in de concept-beheersvisie op een kaart staan aangegeven, zijn nu alle voorwaarden voorhanden om de kenmerkende vochtige vegetaties weer terug te krijgen. Dit vereist wel een doelgericht, zorgvuldig beheer. Als eerste stap worden momenteel de verruigde valleien gemaaid en schoongemaakt. Het infiltratieproject in de Dominiale Bossen wordt begeleid met een onderzoek naar de vegetatiekundige gevolgen van de verminderde grondwaterwinning. Daartoe zijn inmiddels permanente proefvelden uitgezet. Dit onderzoek zal veel gegevens opleveren, die ook in andere duingebieden waar infiltratie wordt verminderd of stopgezet van veel nut kunnen zijn.

Uit de concept-beheersvisie is verder naar voren gekomen, dat het landschap op bepaalde punten erg is aangetast. Daarom is men alvast begonnen met het herstel van één van de kenmerkende landschapselementen in dit duingebied: de wallen en houtwallen (ook "elzemeten" genoemd). in het kader van de aanwijzing is er geld beschikbaar gesteld voor herstelwerkzaamheden die uitgevoerd worden door vrijwilligers (voor het merendeel werklozen), die dit werk met behoud van uitkering kunnen doen. De coördinator voor dit project wordt door het ministerie betaald.

Het lijkt mij dat de Kop van Schouwen gezien kan worden als een goed voorbeeld van wat toepassing van de Natuurbeschermingswet kan betekenen voor het behoud van onze waardevolle duingebieden. De Stichting Duinbehoud zou er bij het ministerie op aan kunnen dringen om meer duingebieden aan te wijzen als beschermd (staats)natuurmonument. Daarbij zou in de eerste plaats kunnen worden gedacht aan de duinen van Voorne, Meijndel, Berkheide en de Amsterdamse Waterleidingduinen.

Schrijfster dankt J. Beijersbergen, F. van Erve en H. Kampf voor de nuttige aanvullingen op het manuscript.

Den Haag verwacht na 1990 nieuwe bouwlokaties nodig te hebben. Tegen de mogelijke lokaties Wateringen en LeiNo wordt veel tegenstand verwacht, terwijl het alternatief stadsverdichting, dat tot ver na 1990 soulaas kan bieden (4), door Den Haag nog steeds niet voldoende serieus wordt genomen. Ook bij de geïnsinueerde grote behoefte aan industrieterrein zijn heel wat vraagtekens te plaatsen. Momenteel liggen meer dan 17.000 ha industrieterrein (aankoop- en inrichtingskosten ruim 9 miljard gulden!) in Nederland braak (6). Voor ruim de helft van de Nederlandse gemeenten betekent dit een gezamenlijke jaarlijkse rentederving van bijna een half miljard gulden. Tussen Le Havre en Hamburg liggen vele tienduizenden hectare industrie- en havengebied braak, terwijl nog nieuwe havens (bijv. Dollard) gepland worden (6). De talrijke braakliggende bouwlokaties en industrieterreinen zijn symptomen van onze "strukturele planologische overbesteding", o.a. ook gekenmerkt door 4000 gevallen van ruimteverlies door bodemverontreiniging (6). Prof. Ir. H.M. Goudappel (THE, stedelijke planning) is van mening dat Nederland voor landbouw, woningbouw, werkgelegenheid etc. niet één vierkante meter extra ruimte nodig heeft en in plaats van land aan te winnen, beter de "troep op het oude land" kan opruimen (Trouw, 17 nov. 1984).

Als extra argument tegen een vierde Scheveningse haven geldt de nabijheid van grote broer Rotterdam. De noodzaak van kustuitbreiding is dus niet aangetoond.

Mochten de plannen desondanks worden uitgevoerd, dan moet hier worden gememoreerd dat de plannemakers winst beloofden voor natuurmilieubehoudsbelangen (8). De verliezen aan waarden in het oude land (1,4,5,7) vereisen daarom bij doorgang van de plannen compensatie in het aangewonnen land (1). Voor natuurgebied moet ruimte worden gevonden in de karige 200 tot 600 ha "overig gebied" die volgens Van den Bosch & Veerman (2) f10,-/m² (20 tot 60 miljoen gulden) zullen kosten. Hierbij moet bedacht worden dat veiligstelling van bestaande natuurgebieden ca. f1,-/m² kost (4), zodat er wel keiharde garanties voor hoge natuurwaarden in het toekomstige natuurgebied moeten zijn om tevreden te kunnen zijn met compensatie.

Resumerend kan hier worden gesteld dat de economische noodzaak van kustuitbreiding nog niet is aangetoond. Verder blijkt steeds weer dat dit soort grote projecten veel duurder uitpakt dan oorspronkelijk begroot was. Het is vrijwel zeker dat bij het economisch rendabel maken van de kustuitbreiding natuurbelangen het onderspit zullen delven indien de kosten door technische tegenvalers oplopen. Op dit moment is er nog geen enkele garantie voor de

bestaande, noch voor de "nieuwe" natuurgebieden en is er onduidelijkheid over de effecten op het zeemilieu. Redenen voor de natuur- en milieuorganisaties om in dit stadium een krachtig "nee" tegen de plannemakers te laten horen.

LITERATUUR

1. H.D. VAN BOHEMEN, 1984. Compensatie voor milieuschade nodig bij verbreding van de kust. NRC Handelsblad 29 okt. 1984.
2. F.A.J. VAN DEN BOSCH & C.P. Veerman, 1984. Macro-economische consequenties van een kustuitbreiding tussen Hoek van Holland en Scheveningen, een eerste aanzet. Rapport Interuniversitaire Interfaculteit Bedrijfskunde, Delft.
3. J.S. KNIPSCHER, 1984. Bedrijfsleven moet met voorstel komen inzake Plan Waterman (Ned. Christelijke Werkgeversbond). NRC Handelsblad 11 oktober 1984.
4. L.D. DE JONG, 1982. Inleiding op symposium "Kustuitbreiding" 31 maart 1982 in Delft (visie Stichting Natuur en Milieu).
5. R.H.J. MOOREN, 1983. De duinen tussen Hoek van Holland en Scheveningen, een vegetatiekartering op landschapsecologische grondslag. Prov. Waterstaat Z.-Holland/Duinwaterleiding van 's-Gravenhage.
6. H. SCHMIDT, 1984. Met de Markerwaard kan alleen kattekwaad worden uitgehaald. Trouw 17 nov. 1984.
7. Stuurgroep Kustuitbreiding ten noorden van de Nieuwe Waterweg, 1984. Onderzoek naar de mogelijkheid van kustuitbreiding tussen Hoek van Holland en Scheveningen. Hoofdrapport. Provinciale Waterstaat Z.-Holland.
8. R.E. WATERMAN, 1984. Naar een integraal kustbeleid voor Zuid-Holland. In: Jaarverslag 1983 van de Ned. Waterschapsbank, Den Haag.
9. D. MELMAN, 1980. Natuurbouw in zee? Duin 3 (4):23-28.

stichtingsnieuws

STUDIEDAG DUINVALLEIEN

Onder grote belangstelling is op 26 oktober jl. de studiedag 'Terugkeer Vochtige Duinvalleien' gehouden op het Gorlaeus Laboratorium in Leiden. De eerder gereserveerde zaal was nl. te klein gebleken. Ondanks toch nog vele afzeggingen werd de dag door ruim 200 mensen bijgewoond.

Het uitgebreide verslag van de lezingen en discussies zal verschijnen in januari en is te bestellen door storting van f 6,- op giro 3505200 t.n.v. Stichting Duinbehoud te Leiden. AS

THEMANUMMER AW-DUINEN

Al een maand na het verschijnen van het themanummer over de

AW-duinen was de gehele oplage van 1000 exemplaren uitverkocht. Vandaar dat een 2e druk is verschenen, waarin een aantal storende fouten is verbeterd. Op blz. 2 van dit nummer zijn de errata afgedrukt voor onze abonnees. AS

AUTOMATISERING

Dankzij een speciale subsidie van het Ministerie van Landbouw en Visserij wordt begin januari door de Stichting Duinbehoud een Sharp microcomputer in gebruik genomen voor tekstverwerking, ledenadministratie en boekhouding. De abonnees van Duin zullen daarom pas later hun acceptgirokaart ontvangen. AS

PUBLIKATIEFONDS DUINEN

De Stichting Duinbehoud heeft een Publikatiefonds in het leven geroepen, waarmee investeringen kunnen worden gedaan t.b.v. publikaties die bijdragen aan beheer en behoud van de duinen. Dit is mogelijk geworden dankzij een legaat van de Stichting Wetenschappelijk Duinonderzoek, die inmiddels is opgeheven.

Gezien de doelstellingen van de opgeheven stichting en de bepalingen van het legaat is het de bedoeling o.m. publikaties over onderzoek te helpen financieren. Verder zal uit het fonds de uitgave van een serie wandel- en informatiegidsjes worden bekostigd. AS